#

تبديليءَ جا قرآني محرڪ

گروهي نہ رباني انسان بڻجو

قرآن مجيد ۾ ارشاد ٿيو آهي تہ:

مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُّؤْتِيَهُ اللّٰهُ الْكِتٰبَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُوْلَ لِلنَّاسِ كُوْنُوْا عِبَادًا لِّيْ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ

كُوْنُوْا رَبّٰنِيّٖنَ (آل عمران -79#

“ڪنهن ماڻهوءَ جو هي ڪم نہ آهي تہ الله ان کي ڪتاب، حڪم ۽ پيغمبري ڏئي، پوءِ وري ماڻهن کي چوي تہ الله کي ڇڏي منهنجا ٻانها ٿيو پر (چوندو تہ) رباني انسان بڻجو (كُوْنُوْا رَبّٰنِيّٖنَ)-

رباني جو مطلب آهي رب وارو، الله وارو، خدا پرست. هي لفظ هڪ مومن جي شخصيت ٻڌائڻ لاءِ نهايت صحيح ۽ بامعنيٰ لفظ آهي. قرآن چوي ٿو تہ پيغمبر جي دعوت هڪ ئي لفظ ۾ اها هوندي آهي تہ “اي ماڻهوؤ! پنهنجو پاڻ کي رباني انسان بڻايو.” جڏهن ڪتاب، شريعت ۽ پيغمبريءَ جي صاحب هستي بہ انهيءَ ڳالھ جي مجاز نہ آهي تہ اها ماڻهن کي پنهنجو ٻانهو، مريد ۽ گروهي پيروڪار ڪري هلائي تہ پوءِ هن دور جي پيرن ۽ مذهبي اڳواڻن کي پنهنجو گروهي پوئلڳ بنائڻ جو ڪهڙو جواز آهي. قرآن هي حقيقت چٽي ڪري ٻڌائي ڇڏي آهي تہ الله وارو ٿيڻ ۽ ان جي موڪليل هدايت جو پوئلڳ ٿيڻ جي تلقين ڪرڻ وارو ئي ڪتاب، حڪم ۽ پيغمبر جي طريقي تي آهي. سيني ڪتابن جي اها ئي تعليم آهي ۽ سيني پيغمبرن انهيءَ ڳالھ جي طرف سڏيو آهي.

انهيءَ ڪري جيڪي ماڻهو پيغمبر جي دعوت قبول ڪندا آهن اهي صرف خدا پرست انسان بڻجي ويندا آهن. ايمان جي نتيجي ۾ منجهن جيڪا شخصيت اڀرندي آهي، اها رباني شخصيت هوندي آهي.

انسان جي لاءِ دنيا جي زندگيءَ ۾ صرف بہ رويا ممڪن آهن. هڪ پنهنجي مرضيءَ تي هلڻ وارو خود رخي رويو ۽ ٻيو الله جي ڏس تي هلڻ وارو خدا رخي رويو. خود رخي رويي جو مطلب آهي پنهنجي خواهشن ۽ مرضيءَ جي پيروي ڪرڻ، پنهنجي خواهشن ۽ مرضيءَ تي هدايت جا ذريعا ۽ رهبر بنائڻ ۽ پنهنجن ذاتي غرضن جي پورائي کي زندگيءَ جي ڪل حاصلات سمجهڻ. اهڙي سوچ جي ماڻهن وٽ زندگيءَ جو ڪوبہ ڪارج ۽ نصب العين نہ هوندو آهي. سڄي زندگي پيداگيري، پئسي ۽ ملڪيت پٺيان ڊوڙي مري وڃڻ معمول هوندو آهي. پنهنجي پيدا ڪندڙ ۽ پالڻهار الله سان تعلق جو شعور اهڙن ماڻهن وٽ ڪا اهميت نہ رکندو آهي. پوءِ جيڪي ماڻهو پنهنجي خالق ۽ پالڻهار سان تعلق جي تڙپ نہ ٿا رکن ۽ الله کي پنهنجو دوست

#

نتا بڻائين، انهن جو دوست شيطان يا شيطان صفت شخص بڻجي ويندو آهي. انهن جو ذهن هميشه تخريب ڪاريءَ جي طرف هلندو آهي ۽ اهي سازشن ۽ انتقام جي طريقن تي ڀروسو ڪندا آهن. جڏهن بہ ڪو معاملو پيش ايندو اٿن تہ فوراً سندن ذهن منفي تدبيرن جي طرف مڙي ويندو آهي. اهڙا ماڻهو هميشه اونداهين ۾ ڀٽڪندا رهندا آهن ۽ ڪين ڪڏهن بہ روشني نصيب نہ ٿيندي آهي.

ان جي ابتڙ مومن اهو هوندو آهي جنهن جي زندگيءَ جو سمورو رخ خدا جي طرف هجي. ان جي سوچ خدا جي رنگ سان رنگيل هجي ۽ ان جا جذبا خدا لاءِ متحرڪ هجن ۽ ان جو سچو ڀروسو خدا جي ذات تي هجي. صرف هڪ خدا جي ذات سندس سيني سرگرمين جو مرڪز ۽ محور هجي. هُن جو ڳالهائڻ خدا جي عظمت ۽ جلال جي احساس هيٺ هجي. زندگيءَ ۾ خدا جي ڀچار ۽ خدا جي طرف ماڻهن کي سڏڻ سندس زندگيءَ جو وڏي ۾ وڏو سرمايو هجي. سندس اهڙي زندگيءَ کي هڪ لفظ ۾ "خدارتي" زندگي چئي سگهجي ٿي. اهڙو انسان رباني انسان بڻجي پوندو آهي ۽ هو خدا جي رفاقت ۽ قربتن کي هن دنيا ۾ ئي ماڻي وٺندو آهي ۽ آخرت ۾ بہ اهڙن ٻانهن جي لاءِ اڻ ڳڻيون نعمتون ۽ سک جو واعدو ڪيل آهي.

رباني انسانن جو رويو

قرآن جي روءِ سان انسان جو ڌرتيءَ جي مٿان خلافتي ڪردار الله تعاليٰ جي منشا آهي ۽ انسان جي لاءِ ان جي منشا تي عمل ڪرڻ جي آزمائش آهي. ان حيثيت ۾ انسان جي مٿان ٽي ذميواريون بيهن ٿيون. (1) پهرين ذميواري الله تعاليٰ سان انسان جو عبديت، تقديس ۽ شڪر جو تعلق آهي. الله تعاليٰ جو اهو تعلق اصل تخليقي مقصد آهي ۽ ٻيون بہ ذميواريون انهيءَ تعلق کي سگهارو ڪندڙ ذريعا ۽ منصب آهن. (2) ٻين ذميواري ڌرتيءَ جي مٿان خلافت، يعني حسنة في الدنيا جو فلاحي معاشرو قائم ڪرڻ آهي. (3) ٽين ذميواري انسانن سان الله تعاليٰ جي ٻڌايل حڪمن جي مطابق عدل ۽ احسان سان ڀلايون ڪرڻ جي آهي.

ماڻهو الله کي پنهنجو خالق ۽ مالڪ سمجهي، الله جي عظمت ۽ ڪبريائيءَ ۽ جوابدهيءَ جي احساس سان جيئندو رهي ۽ الله جي ٻڌايل ضابطن جي مطابق زندگي گذاريندو رهي، تہ الله سان پنهنجي تعلق جي امتحان ۾ پاس ٿي ويندو. اها تقويٰ جي زندگي آهي ۽ قرآن اهڙي زندگي گذارڻ وارن متقين جي لاءِ هدايت آهي. انسان پوري سچائي سان الله جي فرمانبرداريءَ جي واٽ تي هلڻ شروع ڪندو تہ الله تعاليٰ ان جي لاءِ رستا آسان ڪندو ويندو.

الله وڏو آهي، انسان ننڍو آهي. الله قادر آهي، انسان عاجز آهي. الله عطا ڪرڻ وارو آهي، انسان وٺڻ وارو آهي. انهن حقيقتن جو شعور ماڻهوءَ ۾ اعتراف، نوڙت ۽ جوابدهي جو احساس پيدا ڪندو آهي ۽ منجهانئس سرڪشي آڪڙ ختم ٿي ويندي آهي. هو الله جي محبت ۽ خوف جي جذبن هيٺ دنيا ۾ زندگي گذارڻ لڳندو آهي.

#

اهڙي قسم جو انسان ڌرتيءَ جي مٿان ناانصافي، ڏاڍ، استحصال ۽ انسان مٿان انسانن جي غلاميءَ جو منڪر هوندو آهي. هن جو خلافتي ڪردار ڪيس ڌرتيءَ کي الله جي منشا مطابق سلامتي ۽ فلاح وارو بنائڻ لاءِ اتساهيندو ۽ جهد تي آماده ڪندو رهندو آهي.

ساڳي طرح اهڙو انسان جڏهن ٻين انسانن جي وچ ۾ ايندو آهي تہ انهن سان معاملا ڪندي سندس پوري روش سهڻن اخلاقن واري هوندي آهي. هن جو ڳالهائڻ عجز ڀريو هوندو آهي. هن جو عمل انصاف وارو هوندو آهي. هُن جي هر چرپر هڪ ذميوار ۽ جوابدار انسان واري هوندي آهي. اهڙو ماڻهو هر قسم جي منفي ۽ سطحي جذبن کان مٿي ڪجهي ويندو آهي. وڏي سوچ سوچڻ سندس مرڪ بڻجي ويندو آهي ۽ سندس سيني ۾ ٻين ماڻهن جي لاءِ خير خواهيءَ ڪانسواءِ ڪجهہ بہ نہ هوندو آهي. خدا خوفي سندس دل ۾ سمايل هوندي آهي ۽ اها شيءِ ڪيس هن ڳالهہ کان روڪي رکندي آهي تہ هو ڪنهن کي ستائي يا ڪنهن سان ناانصافي ڪري. هو هرهڪ کي پنهنجو حق ڏيندو آهي ۽ هن ڳالهہ جو سخت احتياط رکندو آهي تہ سندس ذات کان ڪنهن کي تڪليف پهچي. هو ڪنهن کي مصيبت ۾ ڏسندو آهي تہ ان جي مدد لاءِ بي چين ٿي پوندو آهي.

خود غرضي ۽ مفاد پرستي سندس خمير ۾ شامل نہ هوندا آهن. جيڪي شيون ۽ ڪم پنهنجي لاءِ بهتر نہ سمجهندو آهي، هو پنهنجي چوڌاري ماڻهن کي بہ انهن کان بچائڻ جا جتن ڪندو آهي. پنهنجي چوڌاري انسانن جي بهتري، ڀلائي ۽ چوٽڪاري جو هر وقت اونو رکندڙ هوندو آهي. هو سمجهندو آهي تہ سندس شخصيت جي ارتقا ۽ سندس رب جي قربتن حاصل ڪرڻ جي اهائي واٽ آهي، جنهن تي دنيا جا سڀ ڀلوڙ ۽ سچار انسان قائم رهيا آهن. ڪيس جيڪو ڪجهہ بہ قدرت کان عطا ٿيل هوندو آهي، هو ان کي پاڻ وٽ امانت سمجهندو آهي. پنهنجي سمجهہ ۽ علم، پنهنجو مرتبو ۽ حيثيت ۽ پنهنجو مال ۽ مڏي، انهن سيني جو فائدو خلق خدا کي رسائڻ لاءِ هميشه ديوانگيءَ جي حد تائين سرگرم رهندو آهي ۽ اهڙين سرگرمين کي هو پنهنجي روح ۽ قلب جو قرار پائيندو آهي ۽ سمجهندو آهي تہ اهي ئي ڪم سندس تخليقي مقصدن کي سجايو ڪرڻ جي لاءِ بنياد جي حيثيت رکن ٿا.

هو هڪ اهڙي انسان جي زندگي گذاريندو آهي جيڪو ڏسي رهيو هجي تہ مٿانهس سندس الله بيٺو نگراني ڪري رهيو آهي. اهو الله جيئن هت نگران ۽ نگهبان آهي تيئن مرڻ ڪانپوءِ بہ سندس هر قول ۽ فعل جو ذري ذري جو حساب وٺڻ وارو آهي.

#